

TA'BIYIY HA'M TEXNIKALI'Q ILIMLER
BIOLOGIY, EKOLOGIY

ХОВУЗ БАЛИҚЧИЛИГИ ГИГИЕНАСИ

Б.Алламуратов - биология фанлари доктори, профессор
Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

З.Алламуратова - ассистент ўқитувчи

Б.Казакбаев – ассистент ўқитувчи

Тошкент давлат аграр университети Нукус филиали

Таянч сўзлар: кишки ховуз, ветеринария-санитария, балиқчилик гигиенаси.**Ключевые слова:** зимний пруд, ветеринария-санитария, гигиена рыбководства.**Key words:** winter pond, veterinary-sanitary, hygiene of fish facilities.

Республикаимизда истеъмол учун зарур бўлган балиқлар махсус қўл хўжаликларида, ховуз балиқчилиги хўжаликларида, катта сув ҳавзаларида етиштирилади. Балиқ етиштириш жараёни тўлиқ ёки нотўлиқ тизимли усулларда амалга оширилади. Тўлиқ тизимли жараёнда балиқлар увилдирик (икра) дан то тайёр балиқ ҳолатигача боқилади, нотўлиқ усулда фақат товар балиқлар ўстирилади. Улар тўлиқ тизимли усулда боқилганда балиқчилик хўжаликларида бир қатор ховузлар бўлиб, улар балиқларнинг ёшига, турларига қараб сакланади.

Ўсимлик ўсмайдиган ховузлар балиқларни кўпайтиришда ишлатилади. Бундай ховузлар тупроғи юмшоқ жойларда, автомобил йўлларида, ҳайвонлар ҳайдаб ўтиладиган жойлардан узоқ бўлиши, қуёш яхши тушадиган, асосий шамол йўналишидан ҳимояланган бўлиши балиқлар учун тинч, осойишта жойлар бўлиши керак. Ёш балиқлар 30-45 кунлик ёшигача боқилиши учун улар аввал кичик ховузларда сакланиб, кейинчалик ёшига қараб, улар яйратиб боқиладиган ховузларга ўтказилади [2].

Она балиқларни ўстиришга мўлжалланган ховузлар кишида, ёзда уларни саклаш учун қурилиб ҳар бир катта ёшдаги балиқ учун 15 м², кичик ёшдаги балиқлар учун 7,5 м² жой ажратилади.

Балиқчиликда сувнинг ярқоли ёки ярқосиз бўлиши сувнинг ҳарорати ва газ таркибига боғлиқ бўлади. Шу факторларга қараб балиқларнинг ўсиши ва ривожланишини маълум томонга қараб ўзгартириш мумкин ҳамда балиқлар ўртасида учрайдиган турли хил юқумли ёки юқумсиз касалликларнинг олдини олиш мумкин.

Ўстириш ховузлари ёш балиқлар учун мулжалланган бўлиб, улар катталашгач, сузиб юриши учун тор бўлиб қолади. Шунинг учун уларни бошқа ховузларга ўтказилади. Балиқларни бошқа ховузларга ўтказишдан олдин ховузларнинг гидротехник ҳолатлари яхшиланади, қуритиш каналлари аниқланади. Ховузлар табиий юқори унумдорликда бўлиши керак [3].

Кишки ховузлар – балиқларни қиш даврида саклашга мулжалланган бўлиб, бу ховузлар чуқур ва музламайдиган бўлиши керак. Шундай ховузларнинг 1 гектарида 400 минг дона қарп балиғини саклаш мумкин. Карантин ховузлари бошқа хўжалиқлардан олиб келинган балиқларни саклаш учун қурилади.

Яйратиш саклаш ховузлари катта майдонни эгаллаб, бу ховузларда балиқлар ўсиш ва ривожланишининг охириги босқичини ўтаб, товар кондициясига етади. Бу ховузларга балиқлар бир яшарлигида қишлагандан кейин ўтказилади. Ёз давомида боқилиб қузда ушланиб, савдога (истеъмолга) чиқарилади.

Балиқчилик хўжаликлари учун сувнинг физикавий хоссаларидан унинг ҳарорати, муҳити, ранги, тиниклиги айрим ҳолларда ҳиди ва таъми ҳисобга олинади.

Сувнинг ҳарорати –асосий кўрсаткич бўлиб, балиқлар организмнинг физиологик ҳолатига, ўсиш ва ривожланишига таъсир кўрсатади. Чучук сувларда сувнинг ҳарорати 0⁰ дан 30⁰ гача ўзгариб туриши мумкин.

Сувнинг ҳароратига қараб сув ховузлари 3 гуруҳга бўлиниши мумкин.

1. Совук ховузлар – сувнинг ҳарорати 10⁰ С гача.
2. Ўртача ховузлар – сувнинг ҳарорати 15-25⁰ С.
3. Иссиқ ховузларда сувнинг ҳарорати 26⁰ С дан ошмаслиги керак.

Совук сув ховузларига шимолий минтақалар – тоғли дараёлар сувлари қиради. Ўртача сув ховузларига ўрта минтақалар, иссиқ ховузларга жанубий туманлар қиради.

Оқар сувларда сувнинг ҳарорати ёз ойларида доимий бўлиб, қўл сувларида ўзгариб туради. Об-ҳаво тинч бўлганда сувнинг юза қатлами қизийди. Шамол пайтлари ховузлардаги сувнинг ҳарорати бир хил бўлмайди. Ҳар хил турдаги балиқлар учун уларнинг ривожланиш даврида сувнинг ҳарорати маълум даражада бўлиши керак. Балиқлар иссиқни ва совукни яхши кўрувчи гуруҳларга бўлинади. Шунинг учун балиқчилик хўжаликлари совук сувли ва иссиқ сувли хўжалиқларга бўлинади [4].

Совук сувни севувчи балиқларга – ласос, семга, сиг, пеляд, гор, форел ва бошқалар қиради. Иссиқни севувчи балиқларга сазан, қарп, оқ амур ва бошқалар. Урчиши учун фақат сувнинг ҳарорати 18-20⁰ С дан кам бўлмаслиги керак. Сувнинг ҳарорати сувда ўсаётган ўсимлик дунёсига, фаунага маълум даражада таъсир кўрсатади. Сувда эриган кислороднинг миқдори унинг ҳароратига боғлиқ бўлади.

Ветеринария-санитария тадбир-чораларини ўтказиш вақтида сув ховузларидаги сувнинг ҳарорати ҳисобга олиниши керак. Сув ховузларининг қирғоқларини синдирилган оҳак билан дезинфекция қилинганда сувнинг ҳарорати +10⁰С кам бўлмаслиги керак. Балиқ касалликларининг олдини олиш учун ховузлар сўндирилмаган оҳак билан профилактик дезинфекциядан ўтказилади. Бунинг учун 1 гектарли ховузга 25 ц ёки хлорли оҳакдан 3-5 ц солинади. Кислород етишмовчилиги сув ховузининг санитария-гигиена ҳолатининг талабга жавоб бермаслигини кўрсатиб, сувда органик моддаларнинг тўпланиши ва сапрофит микробларнинг кўпайишига олиб келади. Кишки ховузларнинг юза қисмининг музлаши кислород танқислигига олиб келиб, балиқнинг нобуд бўлишига сабабчи бўлади. Шунинг учун ховузларнинг музлаган жойларидан турли хил ҳажмдаги тешиқлар қилиниб ҳаво кириши таъминланади.

Адабиётлар

1. Карпони Д.П., Иванова А. П. Рыбоводство. –М.: 1967.
2. Мартышев Ф.Г. Прудовое рыбоводство. –М.: «Высшая школа», -С.428. 1973.
3. Дорохов С.М., Пахамов С.П., Поляков Г.Д. Прудовое рыбоводство. –М.: «Высшая школа». 1975.
4. Пожидаев В., Александров С. Прудовое рыбоводство. АСП. Сталкер, 2006.

РЕЗЮМЕ

Мақолада ховуз балиқчилиги гигиенаси, республикаимизда унинг ривожланиши ва балиқ тайёрлаш, уларни парвариш қилиш ва озиқлантириш масалалари кўриб чиқилган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются вопросы гигиены прудового рыбоводства, развития отрасли рыбоводства в нашей республики и зоотехнические правила содержания и кормления рыб.

SUMMARY

The article deals with the issues of the hygiene of pond fish facilities, the development of the branch of fishing in our republic and zootechnical rules of nursing and feeding fish.